

PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI LA CONSILIUL EUROPEI

Varvara Licuța COMAN
Universitatea "Danubius" din Galați

Abstract: *The theme of human conditions and implicitly human rights in the contemporary world, constitute without doubt one of the largest themes which is approached at different levels, national and international, theoretical and practical, in general, by information and manifestation means of public opinion.*

Nowadays, there is a point of view commonly accepted that only by respecting the fundamental rights of every person, the big problems of the present day, social and economical development, security, national independence and others can be solved solidly and for a long period of time.

Considerații generale

Omul, în esența sa de ființă socială se raportează nemijlocit la semenii săi, la societate în ansamblu, aceasta reprezentând cadrul care-i asigură dezvoltarea prin aceea că „fiecare are un statut al său în care se însușește totalitatea drepturilor pe care societatea le acordă sau le pretinde de la fiecare”.

Într-o primă etapă, drepturile omului s-au afirmat în planurile civil și politic, ulterior în domeniul economic și social. În prezent, datorită importanței acordate drepturilor omului pe plan internațional s-au conturat noi concepte: dreptul la viață, dreptul la pace, de a beneficia de patrimoniul comun al umanității, dreptul la dezvoltare, la un mediu sănătos.

Pe baza instrumentelor juridice universale, la nivel european s-au conceput, negociat și adoptat un număr important de documente prin care sunt consacrate mijloace de protecție și garantare a drepturilor omului și libertăților fundamentale¹.

Un principiu esențial al protecției internaționale a drepturilor omului este subsidiaritatea mecanismelor internaționale în raport cu cele interne. Rolul principal în garantarea drepturilor omului revine statului, prin structurile și mecanismele interne, iar sistemele internaționale de protecție intervin numai în ultimă instanță, atunci când cele interne s-au dovedit a fi necorespunzătoare. De aici, regula generală a necesității parcurgerii și epuizării complete a căilor interne de atac, în vederea remedierii presupuselor violări ale drepturilor omului, înainte de declanșarea mecanismelor internaționale. Rezultă așadar, că procedurile internaționale de protecție a drepturilor omului nu se substituie celor interne ci sunt complementare acestora, în scopul de a remedia carențele protecției interne².

Recunoașterea și consacrarea drepturilor omului prin documente internaționale a avut o influență benefică asupra legislației interne a statelor în sensul contribuției la afirmarea respectului față de drepturile omului și perfecționării legislațiilor naționale. „*Indivizii pot beneficia de drepturi și libertăți pe plan intern numai prin mijlocirea statelor de care aparțin și care, în virtutea suveranității lor, asigură totodată căile concrete de realizare a drepturilor și libertăților respective. Fără înscrierea drepturilor omului în normele constituționale și fără adoptarea măsurilor necesare pentru garantarea lor de către fiecare stat, drepturile și libertățile cetățenești sunt lipsite de orice eficiență*”³.

¹ Mazilu, Dumitru, *Drepturile omului*, București, Editura Lumina Lex, 1994, p. 146.

² Popescu, Corneliu Liviu, *Protecția internațională a drepturilor omului - surse, instituții și proceduri*, Editura All Beck, 2000, p. 137.

³ Luncan, Victor, Duculescu, Victor, „*Drepturile omului – studiu introductiv, culegere de documente internaționale și acte normative de drept intern*”, București, Editura Lumina Lex, 1993.

Astfel, în cazul României, Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950 și intrată în vigoare la 3 septembrie 1953 a fost ratificată prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 135 din 31 mai 1994, intrând astfel în dreptul intern al acesteia.

Un specific deosebit îl reprezintă în privința României principiul „self executing”, consacrat în art. 20 din Constituție, în sensul că drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și celelalte tratate la care România este parte, în caz de neconcordanță cu legislația internă, primele având prioritate.

Consiliul Europei

Încă din perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial existau inițiative referitoare la o mai strânsă cooperare europeană, dar acestea au fost analizate mai atent abia după război. În timpul războiului, mișcările de eliberare și guvernele aflate în exil au cooperat strâns în lupta lor contra nazismului, ceea ce a dus la apariția ideii că era nevoie de un fel de organizare europeană⁴. În timpul Conferinței de la Haga din 1948 s-au făcut unele propuneri referitoare la o asemenea organizație europeană, iar în 1949 Winston Churchill a convocat o reuniune a reprezentanților guvernelor pentru a discuta crearea Consiliului Europei. Consiliul Europei era în primul rând o organizație inspirată din nevoia de a lupta contra oricărei posibile reveniri a fascismului ca și contra unei posibile expansiuni a influenței comunismului, ceea ce se vede din preambulul Statutului Consiliului Europei, unde statele semnatare își reafirmă *“devotamentul față de valorile morale și spirituale care constituie atât moștenirea comună a popoarelor lor cât și adevărata sursă a libertății individuale, a libertății politice și a statului de drept, principii care sunt baza oricărei democrații adevărate”*. Conform Art. 3 din Statut, fiecare stat membru al Consiliului Europei trebuie să accepte *“principiile statului de drept și ale faptului că toți cetățenii aflați sub jurisdicția sa se bucură de drepturile și libertățile omului”*. Orice stat european considerat capabil și dornic să îndeplinească aceste standarde poate fi invitat să devină membru al Consiliului Europei. Pe de altă parte, dacă un stat deja membru al Consiliului Europei nu mai îndeplinește standardele necesare, poate fi suspendat sau chiar eliminat din organizație. O astfel de situație nu a avut loc decât o singură dată, în 1969, când Grecia s-a retras din organizație deoarece era pe cale de a fi exclusă din cauza încălcărilor drepturilor omului comise de dictatura militară.

Pe data de 4 noiembrie 1950 s-a semnat în mod oficial Convenția Europeană privind Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Evenimentul a avut loc la Roma, la Palazzo Barberini, iar documentul a fost semnat de către treisprezece reprezentanți ai *“guvernelor țărilor europene care au aceleași concepții ca și o moștenire comună ce cuprinde tradiția politică, idealurile, libertatea și statul de drept”*. Convenția a fost încheiată în cadrul Consiliului Europei. Consiliul Europei fusese înființat la Londra, la data de 5 mai 1949, de către zece guverne: Belgia, Danemarca, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Suedia și Marea Britanie.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, adoptată la 4 noiembrie 1950 la Roma și evoluțiile sale ulterioare : a fost precedată atât de Declarația Universală a Drepturilor Omului cât și de Declarația Americană a Drepturilor și Îndatoririlor Omului⁵. Acest mecanism european, oferă însă imaginea unui sistem mult mai integrat față de sistemul de protecție a drepturilor omului existent în cadrul Organizației Națiunilor Unite. Astfel, Convenția Europeană a Drepturilor Omului oferă posibilități sporite pentru repararea încălcărilor drepturilor omului în cazurile în care acestea au fost nesocotite. Dacă sistemul O.N.U. se întemeiază în general pe ideea relațiilor de la stat la stat, fără a pune în discuție modul în care o serie de drepturi ale omului se realizează în practică, sistemul european stabilește o serie de proceduri prin care statele pot fi chemate și obligate a da explicații, iar în final să execute hotărârile prin care au fost stabilite anumite încălcări ale drepturilor omului în detrimentul propriilor cetățeni.

⁴ Vezi Lawson, R.A. & Schermers, H. G., *Leading Cases of the European Court of Human Rights*, Nijmegen: Ars Aequi Libri, 1999, p. xv.

⁵ Popa, Vasile, Mihai, Gheorghiu, *Drepturile omului în comunitatea europeană*, București, Editura Globus, 1995, p. 13.

Convenția Europeană este primul instrument internațional ce se referă la drepturile omului având ca scop protecția unui larg evantai de drepturi și libertăți civile și politice și instaurează un sistem de control asupra aplicării drepturilor de nivel intern în cazul în care procedura este pornită de un individ și nu de către stat. Un element nou, important pentru protecția internațională a drepturilor omului, este cel stipulat în art. 1 al Convenției Europene, potrivit căruia părțile contractante recunosc „oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor”, drepturile și libertățile fundamentale. Expresia „oricărei persoane”, pe care o regăsim și în alte importante texte internaționale, subliniază natura universală a drepturilor omului recunoscute de Convenție. Așadar, textul protejează nu numai drepturile cetățenilor unui stat, dar și pe acelea aparținând străinilor, apatrizilor și incapabililor, cum sunt copiii și persoanele puse sub interdicție⁶.

Convenția a prevăzut și un sistem de aplicare a obligațiilor asumate de statele contractante. Trei instituții au fost create în acest sens: Comisia Europeană a Drepturilor Omului (înființată în 1954), Curtea Europeană a Drepturilor Omului (înființată în 1959) și Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, ultimul organ fiind alcătuit din miniștri afacerilor externe a statelor membre sau reprezentanții lor.

De la intrarea în vigoare a Convenției (1953) au fost adoptate unsprezece Protocoale. Protocoalele nr. 1,4,6, și 7 la Convenție au adăugat și alte drepturi și libertăți celor garantate, iar Protocolul nr.2 a conferit Curții puterea de a da avize consultative.

Protocolul nr. 9 a dat posibilitatea reclamanților (persoane fizice) să înainteze cererile lor Curții după ratificarea de către statul pârât și acceptarea de către un comitet de selectare.

La 11 mai 1994 a fost deschis pentru semnare Protocolul nr. 11 la Convenția Europeană a Drepturilor omului, care restructura mecanismul de control.

Noua Curte Europeană a Drepturilor Omului a început să funcționeze la 1 noiembrie 1998, odată cu intrarea în vigoare a Protocolului 11. La 31 octombrie 1998, vechea Curte și-a încetat funcționarea. Conform Protocolului nr. 11, Comisia Europeană a Drepturilor Omului a continuat timp de un an (Până la 31 octombrie 1999) să examineze cererile pe care le-a declarat admisibile anterior datei de intrare în vigoare a Protocolului nr. 11⁷.

Drepturi intangibile sau care beneficiază de o protecție absolută reglementate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

În comparație cu celelalte drepturi ale omului, drepturile intangibile beneficiază de o protecție absolută, pentru că exercițiul lor nu poate fi afectat de limitări sau derogări (permanente sau temporare) în nici o împrejurare (pe timp de pace ori de război).

În această categorie intră: dreptul la viață; interdicția torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante, interdicția sclaviei, a servituții și a muncii forțate, dreptul la neretroactivitatea legii, dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă (non bis in idem)⁸.

Pe lângă Convenția Europeană a Drepturilor Omului mai există o serie de instrumente juridice internaționale care reglementează aceste drepturi: Pactul Internațional al Organizației Națiunilor Unite relativ la Drepturile Civile și Politice (PIDCP), Convenția Interamericană a Drepturilor Omului (CADO) și Convenția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale a Comunității Statelor Independente (CEDO-CSI), deși redactarea este puțin diferită. Mai mult, PIDCP garantează, în plus, și dreptul la recunoașterea personalității juridice, drept neprevăzut de CEDO.

Dreptul la viață.

A fost consacrat ca fiind unul dintre drepturile fundamentale esențiale, care influențează celelalte drepturi civile, politice, economice, sociale sau culturale, atât de către CEDO dar și de alte instrumente juridice internaționale.

⁶ *Ibidem*, p. 15.

⁷ Pușcă, Benone, Pușcă, Andy, *Drept internațional public*, Galați, Editura Fundației Academice „Danubius” 2003, p. 141.

⁸ Ionel, Olteanu, *Drept european al drepturilor omului. Drept material european al drepturilor omului*, vol. I, București, Editura Fundației „România de mâine”, 2006, p. 135.

Astfel, este reglementat în art. 3 din DUDO, art.6 din PIDCP, art. 6 par.1 din Convenția privind drepturile copilului, art.4 din CADO și art. 2 din CEDO-CSI, ca un drept reprezentând condiția necesară a exercitării tuturor celorlalte drepturi ale omului⁹.

Fiind un drept suprem al fiecărei persoane și, în consecință, o condiție necesară a exercitării celorlalte drepturi și libertăți ale omului, Curtea Europeană de la Strasbourg îl consideră ca „una din valorile fundamentale ale societăților democratice care formează Consiliul Europei”¹⁰.

„Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată vreunei persoane în mod intenționat, decât prin executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care ea rezultă dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- Pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva unei violențe legale;
- Pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane deținute legal și
- Pentru a reprima, conform legii tulburări violente sau o insurecție.”¹¹

Din interpretarea acestui articol ar putea rezulta că statul are obligația de a se abține de la provocarea morții unei persoane „în mod intenționat”. Totuși jurisprudența Curții a evidențiat, în această privință, că statul are atât obligații negative, dar și obligații pozitive, în sensul că trebuie să ia măsurile necesare în vederea protejării vieții¹².

Articolul citat poate implica, în anumite împrejurări bine determinate, potrivit interpretării Curții, obligația pozitivă a statelor de a lua măsuri operaționale pentru a proteja viața unui individ atunci când aceasta este pusă în pericol de actele criminale ale altui individ (în virtutea efectului orizontal al Convenției)¹³. Aceasta înseamnă că „o asemenea îndatorire trebuie să fie interpretată în sensul în care nu impune autorităților o obligație imposibilă sau disproporționată, ținând cont de dificultățile pe care le implică menținerea ordinii în societățile moderne, de caracterul imprevizibil al comportamentului omnesc și de opțiunile operaționale care trebuie făcute în privința priorităților și resurselor”¹⁴.

Alte obligații pozitive care rezultă din articolul 2 ar putea viza: crearea unui sistem judiciar independent și eficient în vederea stabilirii cauzei morții și pedepsirea celor vinovați, protecția vieții deținuților față de comportamentul criminal al colegilor de detenție¹⁵, obligația de ordin procedural de a organiza anchete eficiente împotriva celor care au adus atingere vieții persoanei. Pentru înțelegerea cauzelor care justifică provocarea morții unei persoane este necesară înțelegerea noțiunii esențiale de „recurgere absolut necesară la forță”, care a fost explicată de jurisprudența CEDO.

Primul criteriu precizat de Curte în acest sens este acela potrivit căruia, pentru existența unei recurgeri justificate la forță, necesitatea utilizării forței trebuie analizată în mod strict și imperativ în raport cu împrejurările care determină în mod normal statul să apeleze la mijloacele coercitive ca „o condiție necesară într-o societate democratică”. (Hotărârea McCann și alții contra Regatului Unit, paragraful 148).

Al doilea criteriu este cel al proporționalității dintre mijloacele utilizate și scopul urmărit prin recurgerea la forță¹⁶.

Un aspect important și controversat în același timp în legătură cu dreptul la viață este acela care se referă la limitele acestui drept. Se pune problema dacă termenul „persoană” din articolul citat se referă și la copilul conceput, dar nenăscut încă. Totuși, neexistând o definiție incontestabilă din punct de vedere științific a începutului vieții, se poate spune că: „problema începutului dreptului la viață este una ce trebuie decisă la nivel național: în primul rând pentru că această chestiune nu a fost

⁹ Ionel, Olteanu, *op. cit.*, p. 136.

¹⁰ Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cazul McCann și alții contra Regatului Unit, în Berger V.

¹¹ Art. 2 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*.

¹² Selejan-Guțanu, Bianca, *Protecția europeană a drepturilor omului*, Ediția 2, Editura C. H. Beck, București 2006, p. 75.

¹³ *Idem*.

¹⁴ Curtea CEDO, *Osman c. RU* (1998), *cauza Mastromatteo c. Italiei* (2002).

¹⁵ A se vedea *Curtea EDO*, Paul și Audrey Edwards c. RU (2002).

¹⁶ Dutertre, G., *Extraits clés de jurisprudence de la Cour européenne des Droits de l'Homme*, Editions du Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2003, p. 50.

decisă în majoritatea statelor care au ratificat Convenția (...); în al doilea rând pentru că nu există un consens european asupra definiției științifice și legale a începutului vieții”¹⁷.

Pe de altă parte, dacă în doctrină nu există această definiție privind momentul începutului vieții, ce se poate afirma despre încetarea existenței dreptului la viață? Există dreptul de a muri?

Legislațiile europene tratează această problemă (de asemenea controversată) în mod diferit (deși toate sunt părți CEDO). În timp ce în Franța, legislația ignoră eutanasia și este de principiu că exprimarea consimțământului victimei nu constituie o justificare, în Elveția¹⁸ eutanasia activă este interzisă de Constituție și de legea penală, iar legislația olandeză permite din 2001 eutanasia¹⁹.

„Poziția Curții Europene a fost fermă în această privință. În hotărârea din cauza *Pretty c. Regatului Unit* (2002), Curtea a arătat că articolul 2 nu poate fi interpretat, fără o distorsiune de limbaj, ca acordând un drept diametral opus, adică dreptul de a muri de mâna unui terț sau cu asistența unei autorități publice”²⁰. Curtea a refuzat astfel orice interpretare evolutivă a Convenției în cazul articolului 2, apreciind că „într-o chestiune atât de delicată, soluția trebuie să fie politică (prin revizuirea textului convențional), iar nu judiciară”.

Dreptul de a nu fi supus torturii și altor tratamente sau pedepse inumane sau degradante.

Interdicția torturii a fost consacrată atât pe plan universal, cât și pe plan regional, ca un drept intangibil, care beneficiază de o protecție absolută²¹.

Articolul 3 al CEDO interzice tortura și alte tratamente sau pedepse inumane sau degradante. Curtea a afirmat, în cazul *Soering c. Regatului Unit* (1989) că interdicția torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante constituie „una din valorile fundamentale ale societăților democratice care formează Consiliul Europei”²². De aceea, protecția integrității fizice și psihice a persoanei împotriva torturii și a altor rele tratamente are un caracter absolut, fiind un drept intangibil și inalienabil: dreptul de a nu suferi un tratament contrar demnității umane, bazat pe valorile comune ale tuturor patrimoniilor culturale și sistemelor sociale moderne și nu poate suferi nicio restrângere sau derogare.

Și totuși, aplicarea efectivă a articolului 3 al CEDO întâmpină greutăți datorită formulării lapidare în privința identificării sferei noțiunilor de tortură, tratament inuman și tratament degradant.

Curtea Europeană a clarificat aceste noțiuni arătând că între ele nu există o deosebire de natură, ci de intensitate. Astfel, orice tortură poate reprezenta și un tratament inuman, și orice tratament sau pedeapsă inumană poate constitui în mod necesar o acțiune degradantă²³.

În hotărârea pronunțată de Curtea de la Strasbourg în cazul *Irlanda contra Regatului Unit*²⁴, au fost determinate delimitările concrete în materie prin conturarea a trei noțiuni:

a. tratamentul inuman este ale tratament care provoacă în mod intenționat suferințe fizice sau psihice presupunând o intensitate deosebită și o apreciere concretă prin prisma rigurozității și a efectelor produse asupra victimei (hotărârea *Tyrrer contra Regatului Unit* din 25 aprilie 1978);

b. tortura este constituită din tratamente inumane produse în mod deliberat, care sunt exercitate cu cruzime și provoacă suferințe foarte grave (reprezentând o formă agravată a tratamentului inuman). (Hotărâre pronunțată în cazul *Irlanda contra Regatului Unit*, din 18 ianuarie 1978);

c. tratamentul degradant este rezultatul „măsurilor de natură să creeze individului sentimente de teamă, angoasă și inferioritate pentru a-l umili sau eventual pentru a-i înfrânge rezistența fizică sau morală”.

¹⁷ Recent, într-o cauză împotriva Franței, Marea Cameră a Curții și-a reafirmat această poziție. A se vedea *Curtea EDO, Vo c. Franței* (2004).

¹⁸ Unele cantoane elvețiene permit însă eutanasia pasivă, adică dreptul de a refuza anticipat îngrijirile medicale sau prelungirea artificială a vieții.

¹⁹ *Legea privind controlul eutanasiilor și al suicidului asistat*.

²⁰ Selejan-Guțanu, Bianca, *Protecția europeană a drepturilor omului*, Ediția 2, București, Editura C. H. Beck, 2006, p. 78.

²¹ Ionel, Olteanu, *op. cit.*, p. 141.

²² Selejan-Guțanu, Bianca, *op. cit.*, p. 82.

²³ Decizia Comisiei Europene a Drepturilor Omului pronunțată la 16.05.1995 în cazul *Yagiz contra Turciei*, în *Décisions de la CEDH*, Strasbourg, Edition du Conseil de l'Europe, 1996.

²⁴ *Arrêt Irlande c. Royaume-Uni* de 18 Janvier 1978, Série A no 25.p.166, par.167, *Décisions de la CEDH*, Edition du Conseil de l'Europe, Strasbourg 1979.

În ceea ce privește obligațiile statelor în materia articolului 3 din Convenție putem afirma că, în principal, acestea trebuie să se abțină de la provocarea torturii sau a tratamentelor inumane sau degradante.

În determinarea respectării acestei obligații negative, Curtea a arătat că statul poate fi considerat responsabil și pentru actele comise de agenții săi în afara atribuțiilor oficiale și nu poate invoca în favoarea sa necunoașterea sau ignorarea comportamentului agenților săi²⁵.

Potrivit Curții, statele au și o serie de obligații pozitive în vederea protecției integrității fizice și psihice a persoanei:

a. de a asigura protecția juridică a individului împotriva relelor tratamente aplicate de persoanele private (Cauza *Costello- Roberts c. Regatului Unit* -1993);²⁶

b. de a efectua investigații oficiale eficiente atunci când o persoană pretinde că a fost supusă unor tratamente de această natură de către agenții oficiali²⁷;

c. de a acorda tratament medical. În cazul *Algür c. Turciei* (2002), Curtea a precizat această obligație a statului, arătând că dreptul de a cere examinarea de către un medic ales de deținut reprezintă o garanție fundamentală pentru asigurarea prevenirii relelor tratamente în locul de detenție. De asemenea, în cazul *Pantea c. României* (2003), constatând violarea articolului 3 de către statul român, Curtea Europeană a subliniat obligația pozitivă a autorităților de a proteja integritatea fizică și psihică a persoanei, obligație ce are o rezonanță specială în cazul persoanelor deținute²⁸.

Dreptul de a nu fi supus sclaviei, servituții și muncii forțate sau obligatorii.

Interdicția sclaviei și a servituții sunt prevăzute de mai multe reglementări adoptate pe plan universal sau regional, dintre care amintim: art.4 din DUDO; art.8 din PIDCP, art.5 din Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor; art.6 din CADO și art.4 din CEDO-CSI.

Potrivit articolului 4 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, „nicio persoană nu poate fi ținută în sclavie sau în condiții de aservire și nu poate fi constrânsă să execute o muncă forțată sau obligatorie”.

Nu constituie „muncă forțată sau obligatorie” orice muncă impusă în mod normal unei persoane aflate în detenție în condițiile articolului 5 din CEDO sau în timpul liberării sale condiționate, serviciul cu caracter militar sau serviciul cu caracter alternativ rezultat din obiecția de conștiință la serviciul militar, serviciul impus de situațiile de criză sau de calamități care amenință viața sau bunăstarea comunității, sau orice muncă ori serviciu care face parte din obligațiile civile normale²⁹.

Sclavia poate fi definită ca starea sau condiția unui individ asupra căruia se exercită atributele dreptului de proprietate sau unele dintre acestea (Convenția din 1926 împotriva sclaviei). A reduce o persoană la starea de sclav implică nerecunoașterea personalității sale juridice³⁰.

Servitutea este o stare de dependență completă a unei persoane față de alta.

Potrivit opiniei Comisiei această noțiune implică obligația de a trăi și munci pe proprietatea altuia, furnizându-i unele servicii, remunerate sau nu, fără posibilitatea de a schimba această stare, între servitute și sclavie fiind o diferență de grad și nu de natură³¹.

Într-o cauză recentă, *Siliadin c. Franței* (2005), Curtea a constatat încălcarea de către statul francez a acestei obligații pozitive, prin insuficienta protecție împotriva așa-numitei „sclavii-domestice”.

În final, subliniem faptul că, în temeiul articolului, se impune pe lângă obligația statelor de a se abține de a impune munca forțată, și obligația pozitivă de a nu permite unor particulari să oblige alte persoane la muncă forțată.

²⁵ A se vedea *F.Sudre, La Convention Européenne des Droits de l'Homme*, (Editura 1999), pag.207, și *Curtea EDO, Irlanda c. RU* (1978).

²⁶ A se vedea *Sudre, F., op. cit.*, Editura 1999, p. 207.

²⁷ A se vedea *Curtea EDO, Assenov c. Bulgariei* (1998), *Aktoş c. Turciei* (2003).

²⁸ *Selejan- Guțanu, Bianca, op.cit.*, pp. 83-84.

²⁹ *Olteanu, I., op. cit.*, p. 147.

³⁰ *Selejan-Guțan, Bianca, op. cit.*, p. 94.

³¹ Definiție dată de Comisie în cauza *Van Droogenbroeck c. Belgiei* 1982.

Dreptul la neretroactivitatea legii.

Dreptul la neretroactivitatea legii sau principiul legalității delictelor și a pedepselor este un drept fundamental al omului care beneficiază de o protecție absolută, neputând fi supus unor restricții sau derogări.

Acest drept intangibil reprezintă consacrarea prin CEDO a principiului *nullum crimen, nulla poene sine lege* (nici o infracțiune și nici o pedeapsă fără să fie prevăzută de lege), principiu recunoscut de toate legislațiile moderne ale țărilor democratice.

Prin garantarea acestui drept sunt evidențiate două dintre principiile fundamentale ale jurisdicției CEDO și anume, principiul legalității și cel al neretroactivității legii.

Articolul 7 al CEDO prevede că:

„(1) Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care în momentul săvârșirii ei nu constituia infracțiune potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.

(2) Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii sale, era considerată infracțiune, potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate”.

Prin conținutul paragrafului 2 al articolului 7, redactorii CEDO au dorit să evite o eventuală confuzie care ar fi făcut ca o infracțiune imprescriptibilă, cum sunt cele împotriva umanității (genocidul), să rămână nepedepsită ca urmare a absenței reglementării ei în unele legislații naționale.

O concluzie importantă a CEDO este cea formulată cu prilejul Hotărârii K.H.W. contra Germaniei, din 22 martie 2001, în sensul că atunci când este vorba de o succesiune de state se poate considera legitimă urmărirea penală angajată de statul succesor, în baza legislației statului absorbit, dacă există indicii suficiente că o persoană este vinovată de săvârșirea unei infracțiuni sancționate de regimul juridic anterior (legea statului absorbit – Republica Democrată Germană)³².

Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă (non bis in idem).

Acest drept este reglementat în plan internațional în articolul 4 din Protocolul adițional nr.7 la CEDO, după cum urmează:

„(1) Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiași stat pentru săvârșirea infracțiunii în baza căreia a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale a aceluși stat.

(2) Dispozițiile paragrafului precedent nu împiedică redeschiderea cauzei potrivit legii și procedurii penale ale statului respectiv, dacă au apărut fapte noi ori descoperite recent sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

(3) Nici o derogare de la prezentul articol nu este îngăduită în temeiul art.15 din Convenție.”

Rezultă așadar, din interpretarea acestui articol că nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă prevăzută de legea penală decât în cazul în care în cauză au fost descoperite fapte noi ori vreun viciu esențial de procedură, viciu care a fost de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

Bibliografie:

1. Mazilu, Dumitru - *Drepturile omului*, București, Editura Lumina Lex, 1994;
2. Popescu, Corneliu Liviu - *Protecția internațională a drepturilor omului - surse, instituții și proceduri*, București, Editura All Beck, 2000;
3. Popa, Vasile, Mihai, Gheorghiu - *Drepturile omului în comunitatea europeană*, București, Editura Globus, 1995;
4. Pușcă, Benone, Pușcă, Andy - *Drept internațional public*, Galați, Editura Fundației Academice „Danubius” 2003;

³² Ionel, Olteanu, *op. cit.*, p. 152.

5. Ionel, Olteanu - *Drept european al drepturilor omului. Drept material european al drepturilor omului*, vol. I, București, Edit. Fundației România de Măine, 2006;
6. Selejan-Guțanu, Bianca - *Protecția europeană a drepturilor omului*, Ediția 2, București Editura C. H. Beck, 2006;
7. Dutertre, G. - *Extraits clés de jurisprudence de la Cour européenne des Droit de l'Homme*, Editions du Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2003;
8. Sudre, F. - *La Convention Européenne des Droits de l'Homme*,(ed.1999), pag.207, și *Curtea EDO, Irlanda c. RU*(1978);
9. Selejan-Guțanu, Bianca, Rusu, Horațiu Alexandru – *Hotărârile C.E.D.O. în cauzele împotriva României (1998-2006)*, București, Editura Hamangiu, 2006.